

buñu id., sd. dial. (Luras) un *ómine buñudu* 'un home fort' (MLWagner, *Landl. Leben Sd.*, 84; VKR v, 25; Fs. Jud, 1943, 554-5; i per a possibilitats d'enllaç cèltic en aquests veg. Jud, BDR III, 73 i T. Bolelli, *It. Dial.* xvii, 172).

En castellà tenim representants en sentits diferents i amb terminacions i sufixos divergents, per als quals caldrà veure en detall el DCEC (articles BOÑIGA, MOÑO, MUÑÓN i MUÑECA). *Moño* es documenta des de 1436, *moña* 'maniquí femení' 1730 (i després 'flocadura de cintes'), *muñón* des de 1611 o 1607, *muñeca* 'protuberància del puny' des del S. XIII, 'nina de draps', c. 1400, 'fita, molló', 1011;⁵ *boñiga* 'buina' com. del S. XIV, amb variant dialectal *boñica* en molts parlars lleonesos i port. *bonico* 'excrement d'ase' [S. XVI], que mostra la identitat fonamental del terme amb *muñeca* (antigament *moñeca*), com sigui que la *b-* passa a *m-* amb gran facilitat quan va seguida d'una nasal a poca distància. En portuguès el mot no té una representació tan nodrida, però hi ha *monetes* 'caracol de cabelo que faz parte do penteado das senhoras', «guedelhas raras do que vai calvejando» [S. XVIII], on veiem accs. semblants a la del cast. *moño*, que alhora tenen l'interès de demostrar que la *n* d'aquest mot castellà ve de -NN- i no pas de -NI-;²⁵ és possible i versemblant que un mot gallec no general, *mono* 'rom', sindònim dels gall. *nacho* i *chato* (Sobreira, *Idea de un Dicc. Gall.*, fi S. XVIII, § 60, p. 9) tingui el mateix origen.

Hí ha d'altra banda el grup del cast. *boñiga*. Tampoc aquest no es pot dir que sigui estrany a la nostra llengua (per més que el nostre *BUINA*, no hi tingui res a veure), car hi ha *bonyis* i *bonyissada* 'excrement de l'ase o de la vaca' (*AlcM*; BDC iv, 39) i diuen *bunada* a Benavarri (*AlcM*, 335; BDC vii, 70), i no és gens segur que el val. i tort. *bonyiga*, *bonyigo* 'cagurada de vaca, etc.' siguin castellanismes o aragonesismes i no mossarabismes. A l'Alt Aragó i en altres dialectes castellans hi ha formes més relacionades amb les catalanes. A Bielsa *boñzadas de las uellas* 'cagallons d'ovella' i *boñada* 'buina' (1965). A Gistau *boña*, a Casp *bueña* 'buina', però a la Puebla de Ixar *güeño*⁷ és simplement 'nyanyo', com en català (BDC xxiv, 162, 172); *buñada* a Fonz i *boñada* a Campo 'buina' responen al *bunada* de Benavarri (*ALC*, 335). Per a més detalls sobre l'extensió de *bueña* i *güeña* 'buina' en la zona alt-aragonesa, des d'Ansó fins a la Serra de Guara, es poden veure les dades de Kuhn, indicades en els meus articles.

És segur que el nostre mot amb tota la seva vasta família té un origen no llatí, ni romànic. L'etimologia *BOVINA* per el cast. *boñiga*, i tota altra relacionada amb *BOS*, *BOVIS*, va quedar ja refutada sense dubtes en els meus articles del dicc. castellà, i no se n'ha indicat d'altra de seriosa en el camp romànic.⁸ Cal atendre, doncs, especialment a la parentela no romànica.

En primer lloc hi ha el basc *munno* «otero, ribazo», que en el Roncal era *buno*; veg. ara el que en diu i les dades que en dona Mitxelena, *Fon. Hist. Vasca*,

p. 307 i n. 16, al mateix temps que aprova les conclusions del DCEC (cf. Mz. Pidal, *Orig.*, 337); és mot especialment propi del dialecte guipuscoà, però també el trobem en els dialectes basc-francesos, i amb la forma *monho* ~ *munho* (on *nh* no és cap so palatal però correspon generalment a una -NN- o una -N- «fortis» etimològica); segons les dades del *Dictionnaire Top. des B-P.* de P. Raymond és sobretot del dialecte baix-navarrès: on hi ha 4 *Monho* i un *Monhoa* (4 són turons i només un riuet), als quals afegim *Othamonho*, pròpiament 'turó d'argelagues', puig 12 km. a l'E. de Donibane Garazi; Uhlenbeck, *Vgl. Lautl. d. bk. dial.*, 27, creu que la forma primitiva és la de vocal *o*. Això no és gens segur, car en el basc arcaic de la vall d'Ezcaray (Rioja) trobem *Espese-muna* i *Zerramuna* (piedra grande), *Euskera* III, 93, 110; és coneguda la gran extensió topo-antròponímica en el domini basc (*Una-muno*, etc.). Més dades dialectals basques, en derivats de tot el domini, indico en el DCEC III, 478a25-33 (si bé la major part són en realitat compostos dels anteriors, com el bisc. *munarri* 'fita', amb *arri* 'pedra').

Ara bé aquest mot basc troba una sorprenent resposta a l'altre cap del Mare Nostrum: on avui encara *to vunó* 'turó, puig' és neo-grec, però el trobem ja en textos del grec hellenístic: *βουνός* 'pujol, muntanyola' («Bühl, Hügel»); es troba ja en el Nou Testament i fins en algun text que podem mirar com a jònic; Rohlf's (*RLiR* iv, 160n.) creia que un nom com l'ordònim àtic *Aspro-Vunó* pogué servir de model per a l'*Aspromonte* de Calàbria.⁹

El que en tot cas interessa és de veure que en cèltic hi ha des d'antic mots que recorden molt els estuàdiats fins ací. Com ja va aclarir Thurneysen són antics l'irl. i gaèl. *bun* 'soca d'arbre' i ky. *bon* id., d'on deriva irl. *bunad* 'estirp, llinatge' (*Keltorum.*, 83). És veritat que la terminació no coincideix bé amb la que ens caldrà car, com precisà Pedersen (*Litteris* vii, 24; *VglGrKSpr.* i, 361; II, 96), aquest mots semblen pressuposar, donada la fonètica i morfologia històriques del celta insular, una base comuna **BONUS*-on -us- seria un element del radical (o almenys **BONU*-s) (Pok., *IEW*, no en parla, o més ben dit, s'absté conspícuament, en el 126.35, d'incloure el ky. *bon* en cap arrel indoeuropea). De tota manera encara quedaria la possibilitat de considerar que aquest -us- és una «amplificació» d'una arrel més simple *BON*-no documentada en cèltic.

Un altre grup de mots cèltics té antecedents indoeuropeus molt més clars: el ky. *mynydd*, bret. ant. *monid*, còrn. *meneth*, bret. mod. *menez* «collina, montagne», pressuposen una base **MÖNÍO-* per al britònic comú (Pedersen, *VglGrKSpr.* i, 33; Pok., *IEW*, 726); no n'hi ha més testimonis clars en cèltic, però això s'enllaça evidentment amb la família del ll. *prominere*, *eminere*, *promunturium*, i *mons*, -tis, avèst. *matí* 'promontori' (< *MYTI-*); i, sense l'element sufixal -TI- l'alb. *majá* 'punta, cim', que suposa un més antic *mañá*, illiri **MONJA* (Gustav Meyer, *Alban. Studien* III, 63), i probablement tota la família indo-